

KARDINAL ANGELO SCOLA

Zakon in družina v luči antropologije in evharistije

Komentar k izredni škofovski sinodi o družini

I. K izrednemu zasedanju škofovske sinode

V luči izrednega zasedanja škofovske sinode bi rad razmislil o dveh vidikih zakona in družine: najprej o antropološkem in nato zakramentalnem značaju.¹ Med sabo sta tesno povezana.

1. Antropološki pogled

Odzivi na vprašanja, ki so spremljala »Pripravljalni dokument« so z antropološkega vidika izpostavili obstoj opaznega, čeprav raznolikega odmika na različnih celinah. Če so po eni strani osnovne trditve o izkustvu in krščanskem nauku še naprej upoštewane in predlagane kot najlepši izraz ljubezni, pa jih po drugi strani mnogi zaznavajo kot neustrezne čustveni izkušnji moških in žensk našega časa.² Takšno stanje še bolj priganja k poglobitvi bistveno pastoralnega značaja krščanskega nauka, kakor uči drugi vatikanski koncil, da ne bi tvegali zanikanja pomena evangelija družine, predvsem v okoljih, ki so se zelo oddaljila od krščanske prakse.

Kardinal Angelo Scola, milanski nadškof. Pri Mohorjevi je izšla njegova knjiga »Poročna skrivnost«. – Mariage et famille à la lumière de l'anthropologie et de l'Eucharistie. Notes en vue du Synode extraordinaire des Évêques sur la famille, v: Nouvelle revue théologique, zv. 136/n° 4 octobre-décembre 2014, 549-565. Prevedel Janez Ferkolj.

V tej zvezi *Instrumentum laboris* jasno poudarja nujo po dobro zasnovanem antropološkem razmisleku. Pri obravnavi odgovorov na vprašalnik razbere izvor marsikaterih nerazumevanj v poenostavitvi učenja Cerkve o zakonu in družini na niz moralnih označb, ki ne prihajajo iz poenotenega pogleda na osebo.³

Izzivi, ki so danes usmerjeni na zakon in družino, ne bodo mogli najti ustreznih odgovorov v preprostem ponavljanju nauka niti v delovnem prilagajanju na težavno situacijo, kjer imajo svoj izvor, ampak v predlogu celostnega življenja, izhajajočega iz skupnega izkustva vsake osebe, utemeljenega na razpoložanju, delu in počitku.⁴

2. Zakramentalni vidik

Prebiranje celotne sinodalne problematike v luči ustrezne antropologije dovoljuje boljše zaznavanje globokega pomena zakona kot zakramenta. Osvetljuje notranjo povezanost med naravnimi vidiki in zakramentalno resničnostjo, presegajoč še vedno razširjeno pozunanjanje. Zakrament zakona, ki ga je postavil Jezus Kristus, navsezadnje zbira izkustvo dvojne razlike, spolov in generacij, na čemer se utemeljuje družina. Evangelij družine je znotraj evangelija kot takega. Na tam terenu se razvija smisel kot pomen in smer popolne podaritve sebe drugemu, k odprtosti življenju in vse do »za vedno«, kar označuje zakon v njegovi nerazveznosti. Krščanski zakon po milosti odstira vse, kar si mož in žena želita v pristnem izkustvu vzajemne ljubezni.⁵

Antropološko razmišljanje o poroki kot zakramentu in o družini dovoljuje, da ju umestimo znotraj celotne zakramentalne razsežnosti življenja Cerkve.⁶ Posebno se globoka vez med zakonom, družino in zakramentom evharistije kaže odločilna za razumevanje poročne resnice.⁷ Ta vez osvetljuje tako zakon kakor velikonočno skrivnost samo, kot poročno skrivnost med Kristusom in Cerkvijo.⁸ Pavlovi (prim. Ef 5 in 2 Kor 11,2) in Janezovi zapisi (prim. Jn 2,1–11; 3,29; Raz 19,7–9; 21,2–22,5) to dobro nakazujejo.⁹

Menim, da se je koristno ustaviti na nekaj antropoloških razmislekih, ki se nanašajo na odnos mož-žena, glede na zakrament zakona (II) in na vez med slednjim in evharistijo (III).

II. Ustrezna antropologija in spolna različnost

1. Umeščeni v spolno različnost

V okviru ustrezne antropologije je odločilnega pomena pozorno upoštevanje skupnega izkustva, celostnega in posamičnega¹⁰, da je vsak človek poklican živeti z dejstvom, da biva v spolnem telesu. Gre predvsem za razumevanje celotne teže posebnosti spolne različnosti.¹¹ Ena od korenin za krizo zakona zagotovo prihaja od nepoznavanja te temeljne razsežnosti človeškega izkustva: vsak človek je kot posameznik umeščen znotraj spolne različnosti. In nujno je spoznanje, da slednja ne more biti presežena. Nepoznavanje nepresegljivega značaja spolne različnosti pomeni zamešavanje koncepta različnosti z raznolikostjo. K binomu *istost-različnost* današnja kultura pogosto podstavlja binom *enakost-raznolikost*. Pravilno imenovanje enakosti vseh oseb, predvsem med moškim in žensko, je pogosto vodilo k dojemanju različnosti kot diskriminaciji.

Dvournost tiči v tem, da *različnost* in *raznolikost* nikakor nista, če dobro pogledamo, sinonima. Besedi vsaj z enega antropološkega vidika označujeta zelo neenaki človeški izkustvi. Pri tem nam lahko pomaga izvorna etimologija obeh besed. Beseda *raznolikost* ima svojo korenino v latinskem *di-vertere*. Običajno istoveti gibanje subjekta v drugo smer, kot jo je zavzel drugi subjekt. Od tedaj sta *raznoverstna* dva ali več kot dva neodvisna subjekta, ki lahko vstopita v povezanost ali pa odideta v nasprotni smeri, še vedno v svoji avtonomni subjektivnosti. Na ta način raznolikost vzpostavi *medosebni* odnos.

Naprotno pa, kar doživljamo v *različnosti*, kaže na *znotraj-osebnost*. Nekaj, kar zadeva posamezno osebo v njeni temeljni istovetnosti. *Različnost* prihaja od latinskega glagola *dif-ferre*, ki prvotno pomeni *nesti drugam, premestiti*. Nastop posameznika

drugega spola »me nese drugam«, »me premesti« (*različnost*). V tej različnosti je zapisan vsak posamični subjekt in ima sebi nasproti vedno drug način, zanj nedosegljiv, biti oseba. Spolna razsežnost je v svoji posebnosti notranja vsaki osebi ter kaže na temeljni element odprtosti k drugemu spolu. Spoznanje različnosti je odločilni dejavnik za doseg ustreznega zavedanja samega sebe. Razumemo torej, zakaj spolna različnost, katere nepresegljivi značaj je izvoren in ne izpeljan, kot taka ne more biti razlog za diskriminacijo.¹²

2 Proces »spolnega poistovetenja«

Na tej točki razmišljanja se zdi primerna določujoča natančnost. Spolna različnost mora biti zajeta na dinamičen način. Kot zatrjuje uravnotežena psihologija notranjosti, je v zgodovini vsakega posameznika vključen proces *spolnega poistovetenja*.¹³ To pomeni, da biološka komponenta spola, ki od rojstva umešča vsakega posameznika nasproti spolni različnosti – naj zadošča misel na dva slavna Freudova kompleksa – spravi v gibanje delovanje svoje svobode nasproti »lastni spolni stvarnosti«, ki ga vse življenje ne bo prenehala spraševati.

Vedno nujna določitev človeške svobode ne more zaobiti tudi spolne razsežnosti. Še več, ravno v tem »delu« se lahko posamični subjekt zaradi spolne različnosti odpre drugemu, se zanj odloči ter se tako vplete na pot ljubezni, ki mora vsebovati izbiro. V poroki med možem in ženo se to *objektivno* dovrši. Pri tem *izberem, da me izbere nekdo drug, spolno različen od mene, hoteč nalogo izključnega življenja z njim*, za vedno v občestvu življenja in rodovitne ljubezni.

Moško in žensko nista čisto biološki danosti niti zgolj preprosta kulturna določba.

3. Teorija spola (gender)

Danes zelo razširjena teorija spola, *gender*, se nagiba k bistveni zamenjavi spolne različnosti prav z raznoterimi usmeritvami spola.¹⁴ Nastala iz pozitivne zahteve po osvoboditvi moškega in ženskega iz ozkega obsega družbeno določenih vlog, se je uveljavila v tesni povezavi z določenimi feminističnimi procesi. Ker so na to prav tako opozorili nekateri posegi Cerkve¹⁵, nekatera dominantna feministična gibanja, da bi osvobodila žensko od podrejenosti moškemu, pogosto sprevrženi v diskriminacijo, so proti sredini zadnjega stoletja branili enakost/nasprotje med spoloma, da bi jim nato uspelo podpreti odpravo različnosti kot pogoja za enakost.¹⁶ V tem oziru spolna različnost stremi k skrčenju na povsem kulturni produkt, ki ga lahko na različne načine določa subjekt in celo večkrat v času svojega obstoja.

Takšen razvoj danes zagotovo spodbujajo tudi izjemna povezanost med znanostmi in tehnologijo, kar človeku daje nov pogled na njegovo moč (in celo na poslanstvo) upravljanja vsake danosti do korenine, vključujoč njegov lastni jaz.¹⁷ Heteroseksualnost, homoseksualnost in transseksualnost – in druge vse številnejše spremenljivke spola – bi bile možnosti za popolno razpolaganje samodoločitve subjekta.

4. Samo-razvidnost erosa v samo-razvidnosti telesa

Osnovna človeška izkušnja nasprotno potrjuje *samo-razvidnost erosa* kot izvirne odprtosti k drugemu in k rodovitnosti odnosa, zapisanega v *samo-razvidnost spolnega telesa*. »Meso« kot »čuteče« telo izraža, da se naš »biti-tu«, umeščen znotraj spolne različnosti, vedno daje v jedru odnosov (z Bogom, z drugimi in s samim seboj), zaznamovanih z *različnostjo*.¹⁸ Tu se pokaže nerešljivo prepletanje različnosti, odnosa z drugim in z rodovitnostjo (*poročna skrivnost*).

Poročna razsežnost, lastna vsaki obliki ljubezni, je izhodišče za soočenje s pastoralnimi izzivi, ki se tičejo zakona in družine.

Iz teh trditev lahko potegnemo opažanje velikega pastoralnega pomena. Prvotni značaj spolne različnosti na neizbrisljiv način označi vsako osebo v njeni edinstvenosti. Prepoznanje te nepresegljive antropološke strukture ne dovoljuje zatekanja k posploševanju. Problematike, ki so za spolno različnost neločljivo združene, kakor tiste, ki so povezane z zakonom in družino, vedno zahtevajo obravnavo zgolj iz izhodišča posamičnosti. Sicer pa, kar se tiče »*spolnega poistovetenja*«, gre za proces po svoji dramatični (iz grškega glagola *drao*, biti v gibanju) naravi ki, kot smo že poudarili, vključuje kateri koli posamični subjekt, v katerem koli spolnem stanju že se dojema, za vse življenje.

III. Razmerje med evharistijo in zakonom

1. Evharistija, poročni zakrament

Na tem antropološkem temelju je sedaj primerno izpostaviti nekaj premislekov o razmerju med poročno skrivnostjo in krščanskim zakonom kot zakramentom. Tukaj ne nameravam razpravljati *vexata quaestio*, nastalega v sodobnih časih, o teologiji *povišanja* naravne prvine do zakramenta po delovanju Jezusa Kristusa. Z raznih strani, zlasti zaradi spodbud, podanih na drugem vatikanskem koncilu, se napoveduje nujnost o ponovnem premisleku tega vzorca.¹⁹ Raje bi pokazal, kako poročna skrivnost, kot razsežnost lastna vsaki obliki ljubezni, v skrivnosti trinitarnega življenja in njenem naznanilu preko odrešenjskega učlovečenja, v Sinu najde arhetip in razodetje tistega, kar mož in žena v svojem razmerju živita kot obljubo in željo.²⁰

Ne gre torej za obravnavo zakramentalnega zakona kot *povišanjem* iz ene v sebi že dovršene resničnosti, ampak za to da v zakramentu zaobjamemo *obliko*, ki dela poročno ljubezen razumljivo in uporabno, kakor je hotel Stvarnik »*in principio*«. Razmerje med možem in ženo je na ta način osvetljeno z »veliko skrivnostjo«, o čemer govori Pismo Efežanom (prim. Ef 5), kjer je povezanost med

Kristusom in Cerkvijo natančno opisana s poročnim izrazoslovjem. Poročni zakrament se tako razodeva kot osnovno uresničenje Cerkev (družina, domača Cerkev). Prav zato ne more nikoli biti »manjvredno«, da bi se soočili s težavnimi razmerami in ranami, ki jih doživljajo zakonci. Ne da bi bilo treba abstraktno prilagajati ideal življenju, vedno bolj ali manj določenemu z nasprotji in slabostmi, ampak ker se v zakramentu podarja ljubezen Kristusa Ženina do Neveste Cerkev, vir, merilo in poroštvo uresničitve obljube, zapisane v srce vsakega človeka, medtem ko je neizogibna zahteva po ljubljenosti zagotovljena v ljubezni za vekomaj.²¹ Preoblikovanje zakramentu lastnih *dobrin*²² (nerazvezljivost, zvestoba in rodovitnost²³) v imenu skrčenega pojmovanja pastoralne z namenom, da bi rešili bolečino ljudi, jim pastoralno ne pritiče. Kristusovo zakramentalno delovanje nikoli ne naredi napake v svojih darovih do zakoncev, predvsem v preizkušnjah in ranah zakonske zveze, da bi lahko svojo ljubezen živeli vse do polnega občestva v korist Cerkev in sveta.²⁴

2 Evharistija, zakon in življenje kot poklicanost

Ta vidik nam razkriva, kako je vez med vsemi zakramenti in še posebej med zakonom in evharistijo (*Sacramentum caritatis*) kot zakramentom poročne ljubezni med Kristusom in Cerkvijo pomembna za krščansko življenje.

Božanska evharistija, vir in vrhunec življenja in poslanstva Cerkev, je očitno znamenje daru telesa Kristusa Ženina, vse do popolne podaritve Cerkvi, svoji rodovitni nevesti. V zakramentu evharistije zakonci najdejo trinitarični temelj poročne skrivnosti, prepletanje različnosti, samopodarjanja in rodovitnosti.

Kristus je Cerkvi v evharističnem dejanju zaupal spomin svoje popolne podaritve, da bi se lahko vernik v lastni svobodi odločil Zanj. Vsaka še tako nenaklonjena življenjska okoliščina v skoraj zakramentalnih pogojih postane priložnost, v kateri se Kristus sam podarja naši svobodi, da bi se mi odločili zanj. Zakonsko

in družinsko življenje se tako vpisuje v celotno obzorje življenja kot poklicanosti, poklicanosti k svetosti. S tem v zvezi najdemo jasne besede v Posinodalni apostolski spodbudi Benedikta XVI., *Sacramentum caritatis*: »Evharistija na nedopovedljiv način utrjuje edinost in nerazvezljivo ljubezen vsakega krščanskega zakona. V njem je v moči zakramenta zakonska vez notranje povezana z edinostjo evharistije med Kristusom, ženinom, in Cerkvijo, nevesto (prim. Ef 5,31–32). Medsebojna privolitev, ki si jo mož in žena izrazita v Kristusu, in ju naredi za občestvo življenja in ljubezni, ima evharistično razsežnost. V teologiji apostola Pavla je zaročniška ljubezen zakramentalno znamenje ljubezni Kristusa do Cerkve. Ta ljubezen ima svoj vrhunec na križu, ki je izraz njegove »poroke« s človeštvom in je hkrati izvor in središče evharistije.«²⁵

3. Evharistično obhajanje in zakonska privolitev

Korenitost Jezusovega opozorila na »začetek« zakonskega pogoja (prim. Mt 19,4; 1 Mz 1,27; 2,24) danes skušamo upoštevati kot pozitivno dobrino za osebo, družino, Cerkev in družbo, še posebej zaradi povezanosti, ki med evharističnim obhajanjem privolitvi pri poroki ostaja še vedno preveč zunanja. Nočem reči, da je vrednost evharistije zabrisana, vendar pri zakoncih tvega skrčenje na vlogo priložnosti za izraz splošnega blagoslova z Božje strani. Evharistična daritev je nasprotno dokončni *pogoj*, v katerem se zaznamuje zakonska privolitev. Dovolj, da se zakonca odločita sprejeti povabilo Kristusa Ženina, začetek njune lastne odločitve. Pastoralna navada, ki pri poroki ne pokaže jasno na temeljno vez med obhajanjem evharistije in zakonsko privolitvijo, vodi k dojemanju zvestobe in rodovitnosti kot dodatni lastnosti, ki nista ne bistveni ne določujoči za zakonsko vez.

4. Evharistija, sprava in ponovno poročeni ločeni

Razlogi cerkvenega učiteljstva

Povedano moramo imeti v mislih, ko se dotikamo občutljivih in s trpljenjem zaznamovanih vsebin, še posebej pri ponovno poročenih ločenih. Tisti, ki so po neuspehu skupnega zakonskega življenja sklenili novo vez, so si zaprli dostop do zakramentov pokore in evharistije.

Cerkvi pri pojavu ponovno poročenih ločenih pogosto očitajo neobčutljivost in nerazumevanje, ne da bi pozorno ocenili razlog stališča²⁶, ki ga Cerkev prepoznava za utemeljenega v Božjem razodetju.²⁷ Ravno nasprotno, ne gre za približno presojo cerkvenega učiteljstva, temveč za zavest neločljive vezi med evharistijo in zakonom. V luči te notranje vezi je potrebno reči, da to, kar ovira dostop do zakramentalne sprave in k obhajilu ni posamični (ali posebni) greh, ki je lahko vedno odpuščen, ko se oseba pokesa in Boga prosi odpuščanja. Kar onemogoča dostop do teh zakramentov, je *položaj* (življenjsko stanje), v katerem se znajdejo tisti, ki so sklenili novo vez. Položaj je v nasprotju s sporočilom vezi med evharistijo in zakonom.²⁸ To stanje se mora spremeniti, če naj se ujema s tem, kar se vrši v obeh zakramentih. Ne da bi zanikali bolečino in rane, nedostopnost do obhajila vabi na pot k polnemu občestvu, ki bo prišlo v časih in na načine, določene v luči Božje volje.

Poleg različnih razlag cerkvenih navad v preteklosti, za katere se zdi, da vendarle ne govorijo o bistveno drugačnih zadržanjih kot danes²⁹, dejstvo, da je vedno zorela zavest osnovne vezi med evharistijo in zakonom, govori za rodovitnost poti, prehojene pod vodstvom Svetega Duha skladno z izoblikovanostjo vseh zakramentov Cerkve in njihovega reda v času.

Tako razumemo, zakaj sta tako *Familiaris consortio* (št. 84) kot *Sacramentum caritatis* potrdila »na Svetem pismu utemeljeno ravnanje Cerkve (prim. Mr 10,2–12), da k zakramentom ne pusti ponovno poročenih ločenih, saj njihov stan ter življenjski položaj stvarno nasprotujeta ljubzenski zvezi med Kristusom in Cerkvijo, ki je izražena in uresničena v evharistiji«. ³⁰

V tem oziru je potrebno spomniti na dva pojma, ki ju je nujno potrebno še naprej poglobljati. V evharistiji je pod določenimi pogoji zagotovo navzoč vidik odpuščanja, vendar to ni *zakrament ozdravljenja*.³¹ Milost evharistične skrivnosti izpolnjuje edinost Cerkve kot neveste in Kristusovega telesa, kar od prejemnika zakramentalnega obhajila zahteva resnično pripravljenost, da se povsem pusti včleniti v *Njegovo telo*.

Hkrati je pomembno, da za tiste, ki so sklenili novo zvezo, še bolj izpostavimo, da nedostopnost do zakramentov sprave in evharistije ne obravnavajo kot *kazen* za njihov položaj, ampak naznanilo možne poti s pomočjo Božje milosti ter vpetostjo v cerkveno občestvo. Iz tega razloga je vsako cerkveno občestvo poklicano, da uveljavi vse ustrezne oblike njihove dejanske navzočnosti v življenju Cerkve, upoštevajoč njihov konkretni položaj in v dobro vseh vernikov.

Oblike navzočnosti v zakramentalni ojkonomiji

Življenje teh vernikov ne neha biti življenje, poklicano k svetosti.³² Duhovno izročilo je priporočilo nekaj dejanj v podporo tistim, ki se znajdejo v posebnem položaju in ne morejo pristopiti k zakramentom.

Najprej imam v mislih dragocenost *duhovnega obhajila*. Motimo se v oceni, da je tuja zakramentalni ojkonomiji Cerkve. V resnici to, kar imenujemo »duhovno obhajilo« ne bi imelo pomena izven zakramentalne ojkonomije. Gre za način udeležbe pri evharistiji, podarjeni vsem vernikom ter prilagojeni poti tistega, ki se nahaja v določenem stanu ali položaju. Opravilo v tem duhu krepi občutek zakramentalnega življenja.

Na bolj sistematičen način bi lahko podobno prakso predlagali za *zakrament pokore*. Ko ni mogoče prejeti zakramentalne odveze, bo koristno spodbujati navade, ki jih ima zlasti Sveto pismo za prilagojene izražanju kesanja, prošnje odpuščanja ter gojitvi kreposti pokore (prim. 1 Pt 4,7–9). Še posebej imam v mislih dela ljubezni, branje Božje besede ter romanja. Omenjeno bi bilo na vsej poti osebne vere dobro pospremiti z rednimi srečanji z duhovnikom.

To lahko v pričakovanju, da se osebne okoliščine lahko razvijejo vse do dovoljenja približanja zakramentom sprave in evharistije³³, pokaže željo po spremembi in prošnji za Božje odpuščanje.

Ko se oziram po svoji izkušnji pastirja, bi končno rad spomnil, da vernikom pod določenimi pogoji in ustreznim spremljanjem, kakor je potrdil sv. Janez Pavel II., ni nemogoče predlagati »življenja v popolni zdržnosti, se pravi z zdržnostjo v dejanjih, ki so pridržana zakoncem«³⁴. Po več letih škofovske službe lahko rečem, da je to pot žrtvovanja, pa tudi veselja, ki jo Božja milost naredi povsem uresničljivo. Zgodilo se mi je, da sem k zakramentalnemu obhajilu lahko pustil ponovno poročena ločenca, ki sta za to izbiro dozorela.

Pastoralna izkušnja tudi uči, da te oblike udeležnosti v zakramentalni ojkonomiji niso začasne, ampak s konkretnega vidika spreobrnjenja lastne krščanskemu življenju in predstavljajo stalen vir vzpostavljanja miru.

5. Razlogi za ničnost zakona

Na koncu je primerno vzeti v pretres položaj tistih, ki v vesti menijo, da njihova poroka ni veljavna. Kar je bilo povedanega o spolni različnosti in o notranji zvezi med poroko in evharistijo, nalaga pozoren razmislek o problematiki, povezani z izjavo o ničnosti zakona. Ko se pojavi potreba in izjavo zahtevajo zakonci, postane bistveno strogo preverjanje, ali je bila poroka veljavna in posledično nerazvezljiva.

Kar se tiče pastoralnega pristopa k celotni problematiki³⁵, na tem mestu ne gre ponavljati upravičenih predlogov, ki so izšli iz odgovorov na vprašalnik v *Instrumentum laboris*. Dobro vemo, kako težko se je vpletenim ljudem vrniti k lastni preteklosti, zaznamovani s hudim trpljenjem. Na tej ravni se pokaže tudi pomen enotnega pojmovanja kanonskega nauka in reda.

Vera in zakrament zakona

Med vprašanji, ki jih je potrebno temeljito preučiti, je omenjeno *razmerje med vero in zakramentom zakona*, k čemur se je Benedikt XVI. večkrat vrnil, tudi ob koncu svojega pontifikata.³⁶ Pomen vere v povezavi z veljavnostjo zakramenta svetega zakona je ena od vsebin, ki jih današnje kulturne okoliščine, predvsem na Zahodu, zavezujejo k zelo pozornemu razmisleku. Danes vsaj v nekaterih okoliščinah ne moremo imeti za gotovo dejstvo, da zakonci pri poroki želijo »storiti to, kar želi storiti Cerkev«. Umanjkanje vere bi danes lahko vodilo k izkjučitvi poročnih dobrin. Če drži, da ni mogoče povsem presoditi o veri neke osebe, pa tudi ne moremo zanikati potrebe po *minimum fidei*, brez katerega zakrament zakona ni veljaven.

Nasvet

Kakor prav tako izhaja iz *Instrumentum laboris*, je na drugem mestu zaželeno, da se glede postopka ničnosti skuša najti pot, ki ne le skrajša časovnico, z upoštevanjem vseh potrebnih stopenj, ampak omogoči učinkovitejšo zaupno pastoralno naravo teh procesov.³⁷

Tako bi lahko prihodnje izredno srečanje papežu predlagalo uvedbo več pristojnosti krajevni Cerkvi.³⁸ Veljalo bi dodatno ovrednotiti službovanje škofa. Konkretno si dovolim predlagati pozorno upoštevanje hipoteze o oživitvi kanonskega postopka brez sodnega značaja in bi se na koncu skliceval ne na sodnika (ali sodniški zbor), temveč na ordinarija ali z njegove strani izbranega odposlanca. Tu imam v mislih postopek, določen s cerkvenim zakonom, z uradnimi ravnanji pri pridobivanju dokazov in njihovih ovrednotenj.³⁹ Hipoteza bi pomagala sledečim zadevam: dejavnost službe za pogovor z verniki, ki imajo dvome o veljavnosti svoje poroke in sicer v vsaki škofiji (ali skupini škofij z zelo majhnimi cerkvenimi okrožji). Potem bi se lahko začel kanonski postopek, ki bi ga vodila usposobljena oseba (s pomočjo primernih ljudi, kot so notarji za kanonsko skladnost), da bi ocenili veljavnost zveze, strog postopek v zbiranju dokaznih elementov, ki bi jih bilo z mnenjem odgovornega, morda branilca vezi in še nekoga, ki bi pomagal odpiratelju

vloge, potrebno posredovati ordinariju. Ordinarij (za to vlogo bi lahko določil nekoga drugega z dokazilom o sposobnosti) bi sprejel odločitev o ničnosti (ob morebitnem posvetu pred izjavo mnenja s svetom nekaj izvedencev). Proti tej odločitvi bi bil s strani enega od zakoncev še vedno mogoč priziv pri Svetem sedežu.

Takšno ravnanje bi lahko še bolj osvetlilo vez med naukom, pastoralo in kanonsko disciplino.

IV. Pričevati o evangeliju družine

Na teh straneh sem hotel predstaviti nekaj razmišljanj o antropološkem in zakramentalnem značaju pri zakona in družine z ozirom na prihodnjo izredno srečanje sinode, povleči nekaj zaključkov ter predstaviti nasvet o postopku preverjanja veljavnosti zveze.

Vendar mi zaradi spodbujanja zakona in družine ne uide nujna po nenehnem zatekanju k zanesljivi izkušnji družinske svetosti, razširjene v celotnem Božjem ljudstvu v različnih zemljepisnih in kulturnih območjih. Za prenovljeno družinsko pastoralo je velikega pomena lahko le pričevanje.⁴⁰ Pravo soočenje z razmerami v trpljenju in težavah je končno mogoče po zaslugi številnih zakoncev, ki svoj zakon že leta živijo v zvestobi in ljubezni. Na obiskih župnij in skupnosti me vedno ganejo srečanja s toliko pari, ki po 40., 50., 60. letih s srečo in občutkom govorijo o svojem zakonu ter dokazujejo, kako se lahko z Gospodovo pomočjo in bližino pravega krščanskega občestva soočajo in presegajo toliko preizkušnji in trpljenja. Prav tako se z globoko hvaležnostjo čutim dolžnega opozoriti na pričevanje tistih, ki so prestali zapustitev sozakonca in ostali zvesti poročni zvezi. Niso redki in tvorijo močno znamenje tistega, kar lahko uresniči Kristusova milost, ko se ji odpre človekova svoboda.

Razen tega sem mnenja, kako je pastoralno dovolj stvarno in učinkovito prepričanje, da se zakon še vedno razodeva kot dragocena »nosečnica, ki obdaja in zaobjema vso posameznikovo željo po begu, nerazdružljivo zvezo, ki se s svojo trdoto zoperstavlja težnji po razkroju bivanja ter tistega, ki okleva pred preseganjem samega sebe,

sili v resnično ljubezen. Zakonca v poročni objubi ne objubljata vere sama sebi, premikajočim tlom svoje svobode; ampak določilo (končno Jezusu Kristusu), ki ju izbrano izbere, (...), ker preko vseh zaporednih plasti dviga biološke korenine vse do vrhov milosti in Svetega Duha«. ⁴¹

Škofje, zbrani na tretjem izrednem srečanju sinode, bodo svestemu očetu pod vodstvom Svetega Duha in okrepljeni s pričevanji družinske svetosti, znali pokazati najboljšo pot, da bi vsemu svetu pokazali lepoto družinskega evangelija.

Opombe

¹ Sveti oče je ob pomembnih priložnostih poglobil tematike 1) o prvotnem značaju spolne različnosti, pozitivne stvarnosti, ki jo je hotel Stvarnik sam, zaradi katere 2) je posamezna oseba uvedena v ljubezen, 3) k odrievanju dobrega pri drugem, 4) k zvestemu in rodovitnemu podarjanju samega sebe in 5) k sreči. Tako razumemo papeževo odločitev, da celotno Cerkev vključi jasnemu razmisleku o družini in ji posveti (prvič) dve sinodalni srečanji (prim. Frančišek, *Lumen fidei* 52; *Evangelii gaudium* 66; Nagovor zaročencem, 14. februar 2014; splošna avdienca, 2. april 2014).

² Prim. *Instrumentum laboris (IL)*, »Pastoralni izzivi o družini v kontekstu evangelizacije«, št. 13 in 62.

³ Prim. *IL* 15–16, 22, 112, 126–127.

⁴ S tega zornega kota je potrebno k enaki antropologiji priznati velik prispevek sv. Janeza Pavla II., še posebej na tu obravnavano temo, v svojih slavnih katehezah o človeški ljubezni, posebej zbranih v *Instrumentum laboris* kot odločilen prispevek, ki si zasluži dodatno razlago (prim. *IL*, 5 in 18).

⁵ Prim. M. Ouellet, *Mistero e sacramento dell'amore. Teologia del matrimonio e della famiglia per la nuova evangelizzazione*, Siena, Cantagalli, 2007.

⁶ Prim. A. Scola, *Chi è la Chiesa? Una chiave antropologica et sacramentale per l'ecclesologia*, BTC 130, Brescia, Queriniana, 2011.

⁷ Prim. isti, *Il mistero nuziale. Uomo donna. Matrimonio-Famiglia*, Venezia, Marcianum Press, 2014, 275–286.

⁸ Prim. isti, *Il mistero nuziale: una prospettiva di teologia sistematica?*, Roma, Lateran University Press, 2000.

⁹ Prim. B. Ognibeni, *Il matrimonio alla luce del Nuovo Testamento*, Roma, Lateran University Press, 2007. Za predstavitev poroke v Stari zavezi, prim. C. Granados, *El camino del hombre por la mujer. El matrimonio en el Antiguo Testamento*, Estella, Verbo Divino, 2014.

¹⁰ Prim. A. Scola, *L'esperienza elementare. La vena profonda di Giovanni Paolo II*, Genova-Milano, Marietti, 2003; isti, »Quale fondamento? Note introduttive«, *Communio (it.)* 180 (2001), str. 6, 14–28.

¹¹ Prim. isti, *Il mistero nuziale* (nav. št. 7), 209–230; L. Melina, *Il corpo nuziale e la sua vocazione all'amore*, v G. Angelini in drugi, *Maschio e femmina li credò*, Milano, Glossa, 2008, str. 89–116.

¹² Prim. G. Salmeri, *Determinazioni dell'affetto*, *Dialegesthai* 15, Roma, Aracne, 2013, str. 113–137; H. U. von Balthasar, *Teodrammatica* 2, Jaca Book, Milano 1982, str. 327s. Klasične reference za to temo so Aristotel, *Metafizika* X, 3; Hegel, *Science de la logique* II, 1.

- ¹³ Ta izraz ni običajen, a je odločilen. Prim. M. Binasco, *La differenza umana. L'interesse teologico della psicoanalisi*, Siena, Cantagalli, 2013, str. 26–31.
- ¹⁴ Prim. M. A. Peeters, *Le gender, une norme mondiale? Pour un discernement*, Pariz, Mame, 2013; T. Bach, »Gender Is a Natural Kind with a Historical Essence«, *Ethics* 122 (2012), str. 231–272; L. Palazzini, *Sex/gender: gli equivoci dell'uguaglianza*, Torino, G. Giappicheli Editore, 2011; P. Gomarascia, *L'idea di natura nei »Gender studies«*, v F. Botturi, R. Mordacci, *Natura in etica*, Milano, Vita e Pensiero, 2009, str. 175–190; G. Angelini, »Passaggio al postmoderno: il Gender in questione«, v G. Angelini in drugi, *Maschio e femmina li credò* (nav. št. 11), str. 263–296.
- ¹⁵ Prim. Kongregacija za verski nauk, *Pismo o sodelovanju moških in žensk v Cerkvi in svetu* (31. maj 2004), št. 2.
- ¹⁶ Prim. sinteza pri A. Fumagalli, »Genere e generazione. Rivendicazioni e implicazioni dell'odierna cultura sessuale«, *La Rivista del Clero italiano* 95 (2014), str. 133–147, še posebej str. 135–140. Bogata feministična literatura se je uporabljala za poglobitev teme različnosti: A. Stevens, *Donne, potere, politica*, Bologna, Il Mulino, 2009; A. Cavarero, *Nonostante Platone. Figure femminili nella filosofia antica*, Verona, Ombre, Corte, 2009; M. Terragni, *La scomparsa delle donne*, Milano, Mondadori, 2007; L. Irigaray, *In tutto il mondo siamo sempre in due*, Milano, Baldini Castoldi Dalai, 2006; L. Muraro, *Il Dio delle donne*, Milano, Mondadori, 2003.
- ¹⁷ Prim. A. Scola, *Il mistero nuziale* (nav. št. 7), str. 210s.
- ¹⁸ Prim. isti, »Il mistero nuziale. Originarietà e fecondità«, *Anthropotes* 23 (2007), str. 57–70.
- ¹⁹ Prim. J. Granados, *Una sola carne en un solo espíritu. Teología del matrimonio*, Madrid, Palabra, 2014, str. 33–57; N. Reali, »Tamquam spoliatus a nudo; Il rapporto tra matrimonio naturale e sacramento. Il punto di vista di un pastoralista«, *Ephemerides Iuris Canonici* 53 (2013), str. 391–425; N. Petrovich, »La »natura pura« dell'uomo non esiste«, *Marcianum* 6 (2010), str. 41–64.
- ²⁰ Prim. M. Ouellet, *Divina smiglianza. Antropologia trinitaria della famiglia*, Roma, Lateran University Press, 2005.
- ²¹ Prim. J.-L. Marion, *Le phénomène érotique*, Pariz, Grasset, 2003, str. 37–48.
- ²² Prim. Katekizem katoliške Cerkve, 1643–1654.
- ²³ Prim. A. Mattheeuws, *Amarsi per donarsi. Il sacramento del matrimonio*, Venezia, Marcianum Press, 2008; isti, *Les dons du mariage. Recherche de théologie morale et sacramentelle*, Bruselj, Culture et Vérité, 1996. Namen avtorja je pokazati, da poročne dobrine gradijo njene cilje prav zato, ker so predvsem darovi.
- ²⁴ Prim. G. Richi Alberti, »Como Christo amó a su Iglesia (Ef 5, 25)«, v: J. Larrú, *La grandeza del amor humano*, Madrid, BAC, 2013, str. 125–147.
- ²⁵ Benedikt XVI., *Sacramentum caritatis*, 27.
- ²⁶ Prim. *IL* 93–95.
- ²⁷ Prim. Benedikt XVI., *Sacramentum caritatis* 29.
- ²⁸ Kakor je poudarjeno v *Sacramentum caritatis*, »zvesta, nerazvezljiva in izključna vez, ki združuje Kristusa in Cerkve ima v evharistiji zakramentalno podobo, se dotika izvirne antropološke danosti, da mora biti mož dokončno združen z ženo in obratno (prim. 1 Mz 2,24; Mt 19,5)« (št. 28).
- ²⁹ Prim. G. Pelland, *La pratica della Chiesa antica relativa ai edeli divorziati risposati*, v Kongregaciji za nauk vere, *Sulla pastorale dei divorziati risposati. Documenti, commenti e studi*, Città del Vaticano, Lev, 1998, str. 99–131; W. Brandmüller, »Den Vätern ging es um die Witwen«, *Die Tagespost* (27. februar 2014), str. 7 (na strnjen način pri istem avtorju: »Divorziati risposati, così nella Chiesa primitiva«, *Avvenire*, 5. april 2014).
- ³⁰ Benedikt XVI., *Sacramentum caritatis* 29.
- ³¹ Katekizem katoliške Cerkve kot »zakramenta ozdravljenja« označuje zakrament sprave (KKK 1422–1498) in zakrament bolniškega maziljenja (KKK 1499–1532).

³² Prim. A Mattheeuws, »*L'amour de Dieu ne meurt jamais. La sainteté des divorcés remariés dans l'Eglise*«, NRT 136 (2014), str. 423–444.

³³ Nekaj teh podatkov je bilo že priporočenih v apostolski spodbudi *Sacramentum caritatis*, ki med drugim, močno zatrjuje, da ponovno poročeni ločeni, kljub njihovi situaciji, še vedno pripadajo Cerkvi. Gojijo »način krščanskega življenja z udeležbo pri sveti maši, čeprav pri njej ne morejo prejemati obhajila, s poslušanjem Božje besede, s češčenjem Najsvetejšega, z molitvijo, udeležbo pri občestvenem življenju v zaupnem pogovoru z duhovnikom ali učiteljem duhovnega življenja, z dejavno ljubeznijo, spokornimi dejanji, s prizadevanjem za versko vzgojo otrok« (št. 29).

³⁴ Janez Pavel II., *Homilija pri sklepni maši 6. Sinode škofov* (25. oktober 1980), *Acta Apostolicae Sedis* 72 (1980), str. 1082.

³⁵ Prim. *IL* 103–104.

³⁶ Prim. Benedikt XVI., *Nagovor ob začetku sodnega leta rimske rote* (26. januar 2013).

³⁷ Prim. *IL* 98–102.

³⁸ Prim. *IL* 100.

³⁹ Takšne administrativne postopke sedanje pravo predvideva, na primer za razvezo neizvršenega zakona (ZCP 1697–1706) ali zaradi verskega motiva (ZCP 1143–1150, glede na norme same) ali pa za administrativne kazenske postopke (ZCP 1720).

⁴⁰ Prim. *IL*. 59–60.

⁴¹ H. U. von Balthasar, *La gloire et la croix. Les aspects esthétiques de la Révélation. I. Apparition*, trad. R. Givord, Pariz, Moutaigne, 1965, str. 23–24.